

Призначення покарання

за виготовлення та інші
незаконні дії щодо підробленої
національної та іноземної
валюти: порівняльний аналіз

І. В. Сингаївська

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології Кримського юридичного інституту Одеського державного університету внутрішніх справ

У статті висвітлюються результати дослідження призначення покарання за злочин, передбачений ст. 199 КК України, здійснений порівняльний аналіз питання призначення покарання за виготовлення та збут грошових знаків за ст. 79 КК 1960 р. Сформульовані пропозиції щодо видів покарання за цей злочин.

Ключові слова: покарання, підроблена національна та іноземна валюта, позбавлення волі на певний строк, штраф.

В статье освещают результаты исследования назначения наказания за преступление, предусмотренное ст. 199 КК Украины, осуществлен сравнительный анализ вопроса назначения наказания за изготовление и сбыт денежных знаков за ст. 79 КК 1960 г. Сформулированные предложения относительно видов наказания за это преступление.

Ключевые слова: наказание, поддельная национальная и иностранная валюта, лишение свободы на определенный срок, штраф.

The article devoted to results of research of awarding punishment light up for a crime, ponderable the article 199 of Criminal Code

of Ukraine and the comparative analysis a question of awarding punishment is carried out for making and sale of money signs after the article 79 of Criminal Code 1960. The formulated suggestions are in relation to the types of punishment for this crime.

Keywords: *punishment, national and foreign currency is counterfeit, imprisonment on a certain term, fine.*

Історія розвитку законодавства про відповідальність за фальшивомонетництво відзначалась суворими видами покарання: «вогнем карати без милосердя», «залити горло розтопленим свинцем», «розстріл», чинне законодавство передбачає у ст. 199 КК 2001 р. єдиний основний вид покарання – позбавлення волі на певний строк [1].

Кримінально-правовий аналіз злочину, передбаченого ст. 199 КК України, надавався у монографіях Н. О. Гурорової, О. О. Дудорова, на дисертаційному рівні в Україні цій темі присвячено три дослідження [2 – 4]. Однак питання призначення покарання за виготовлення, збут та інші незаконні дії з підробленою національною та іноземною валютою залишилися поза увагою дослідників і не отримали належного розгляду.

Відносно встановлення розміру покарань у санкції ст. 199 КК 2001 р. існують дві протилежні позиції: спрямованість на оптимізацію покарання за цей злочин, обґрунтована існуючою практикою призначення покарань [5, с. 34]; інша позиція – про необхідність встановити більш суворі санкції за вчинення фальшивомонетництва, як злочину міжнародного характеру [6, с. 117].

Зважаючи на стан дослідження цього питання, вважаємо необхідним дослідити призначення покарання за фальши-

вомонетництво за КК 1960 р. та вироки з кримінальних справ за злочин, передбачений ст. 199 КК 2001р., з'ясувати, чи відрізняється оцінка суспільної небезпечності цього злочину від позиції законодавця, визначеної у санкції статті.

Для досягнення цієї мети ми проаналізували:

- 81 архівну кримінальну справу за ст. 79 КК 1960 р., за які засуджено 144 особи (за період з 1996 до 2001 рр.);
- 197 вироків кримінальних справ за ст. 199 КК 2001 р., за які засуджено 252 особи (за період з 2001 до 2009 рр.).

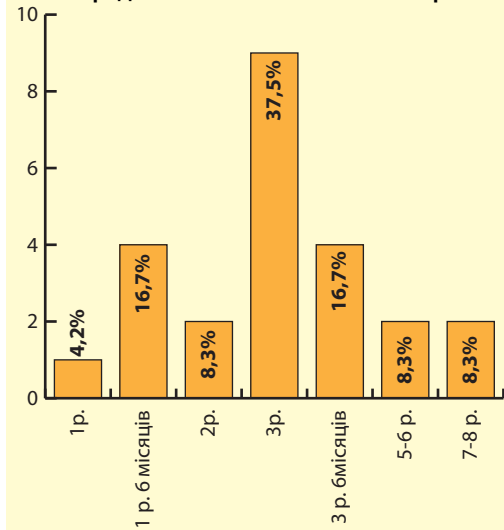
Виготовлення та збут підроблених грошей, цінних паперів, а з 2000 р. і білетів державних лотерей належали до «Інших злочинів проти держави», санкція ч. 1 ст. 79 КК 1960 р. визначалася в межах від 3 до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна, ч. 2 ст. 79 КК 1960 р. – від 10 до 15 років з конфіскацією майна. З прийняттям КК 2001 р. були внесені суттєві зміни, які відобразилися у ст. 199 КК 2001 р., в якій законодавцем було деталізовано об'єктивну сторону злочину в семи альтернативних діях, диференційовано відповідальність, що відобразилося у трьох частинах статті, було пом'якшено відповідальність за цей злочин: у санкції ч. 1 ст. 199 КК 2001 р. України передбачається покарання у виді позбавлення волі на строк від 3 до 7 років; ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. – позбавлення волі на строк від 5 до 10 років; ч. 3 ст. 199 КК 2001 р. – позбавлення волі від 8 до 12 років з конфіскацією майна.

За результатами проведеного дослідження визначили: за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 79 КК 1960 р., у більшій частині (60 %) від постановлених вироків було визначено покарання у виді позбавлення волі (до реального відбування). За ч. 2 ст. 79 КК 1960 р. цей показник становив фактично три чвер-

ті (74, 1%) покарань, які призначались особам за цією категорією справ.

Водночас умовне засудження (ст. 45 КК 1960 р.) та відстрочка виконання вироку (ст. 46-1 КК 1960 р.) при призначенні покарань за злочин, передбачений ч. 1 ст. 79 КК 1960 р., застосовувалися частіше, ніж за частиною другою цієї ж статті. Суди користувались наданими їм повноваженнями щодо застосування умовного засудження (ст. 45 КК 1960 р.) фактично вдвічі частіше (12,5%) у справах за ч. 1 ст. 79 КК 1960 р. Відстрочка виконання вироку (ст. 46-1 КК 1960 р.) застосовувалася щодо 27,5% засуджених за ч. 1 ст. 79 КК 1960 р., тоді як по справах за ч. 2 ст. 79 КК 1960 р. становив 19,2%. Разом з основним покаранням до 75% засуджених за ст. 79 КК 1960 р. застосовувалася конфіскація особистого майна.

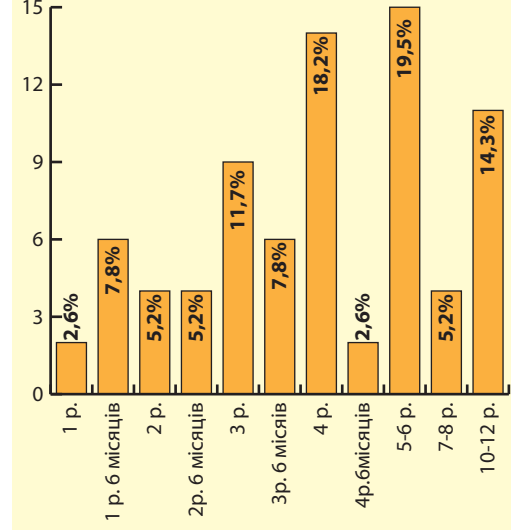
Строки призначеного покарання у виді позбавлення волі за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 79 КК 1960 р.

При призначенні покарання за злочин, передбачений ч. 1 ст. 79 КК 1960 р., суд вважав необхідним визначати строки позбавлення волі у мінімальних межах, підстав у призначенні максималь-

них строків покарання за цієї частиною статті, враховуючи всі обставини справи, суд не знаходив.

Строки призначеного покарання у виді позбавлення волі за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 79 КК 1960 р.

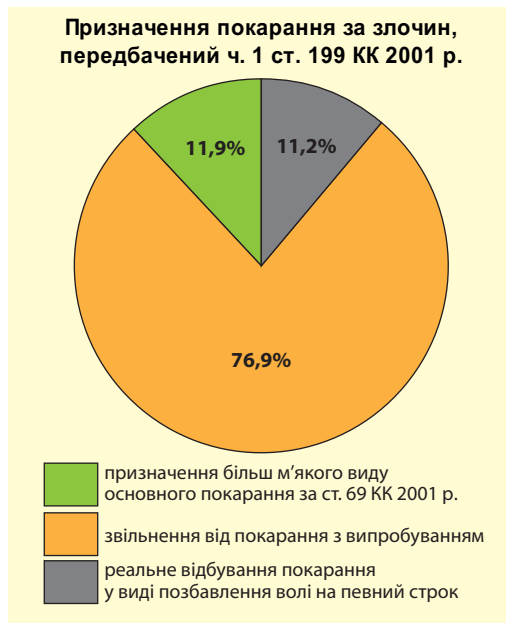

У справах за ч. 2 ст. 79 КК 1960 р. призначення більш м'якого покарання, ніж передбаченого законом (ст. 44 КК 1960 р.), застосовувалося щодо 82,7% засуджених за цей злочин. Отримавши відповідні дані, можна стверджувати, що призначення покарання у виді позбавлення волі від 10 до 15 років суди вважали визначену законодавцем оцінку суспільної небезпечності злочину завищеною. Отже, це свідчило про невідповідність передбаченого покарання у санкції та існуючої практики призначення покарань за цей злочин.

Якщо реальний строк позбавлення волі за ч. 2 ст. 79 КК 1960 р. навіть у деяких справах призначався 12 років, то за ч. 2 ст. 199 КК 2001 р., відповідно до досліджень вибірки, максимально призначений реальний строк позбавлення волі складає 5 років, тобто мінімальну межу визначеного покарання у санкції, за ч. 3 ст. 199 КК 2001 р. – 10 років за сукуп-

ністю з іншими злочинами, такі справи є одиничними.

Реальне відбування покарання у виді позбавлення волі за ч. 1 ст. 199 КК 2001 р. було присуджено 11,2 % засудженим. Суд призначає у відповідності до ст. 69 КК 2001 р. близько 16,3 %, із них 11,9 % засудженим призначалися більш м'які види основного покарання, такі, як штраф (7,7 %), громадські роботи (2,8 %), арешт (1,4 %). У всіх інших розглянутих справах цієї категорії (76,9 %) звільнені від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК 2001 р.

Проаналізувавши архівні кримінальні справи за ч. 1 ст. 79 КК 1960 р., ми визначили, що встановлення позбавлення волі для відбуття реального строку покарання визнається характерним, то в реаліях призначення покарання за ст. 199 КК 2001 р. є винятком і найчастіше спостерігається у справах, де особа має незняту і непогашену судимість, або за сукупністю злочинів.

Порівняти оцінку суспільної небезпечності та практику призначення покарань можемо при розгляді конкретних справ. Так, П., отримавши безкоштовно у електропоїзді від невстановленої слідством особи підроблену банкноту номінальною вартістю 10 грн, вирішив збути її у кіоску на пероні вокзалу під виглядом розрахунку за порцію морозива вартістю 1 грн. Отримавши підробку, продавець виявила відсутність елементів захисту на банкноті та повідомила працівників міліції. Суд врахував обставини, що пом'якшують відповідальність (ст. 40 КК 1960 р.), і призначив за ст. 17 ч.1 ст. 79 КК 1960 р. 3 роки позбавлення волі з конфіскацією майна [7].

Так, з вересня до жовтня 2007 р. М. за попередньою змовою з раніше судимим К., використовуючи комп'ютерне обладнання, виготовив з метою збуту за місцем проживання 190 банкнот номіналом 200 грн всього на суму 38 000 грн, зберігав, перевозив з метою збуту та збував, за що суд визнав їх винними в скоєнні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 199 КК 2001 р., призначивши покарання із застосуванням ст. 69 КК 2001 р. у виді позбавлення волі строком 1 рік кожному [8]. Розглянуті справи відображають загальну позицію визначення покарання судами і тенденцію зміни оцінки суспільної небезпечності цього злочину.

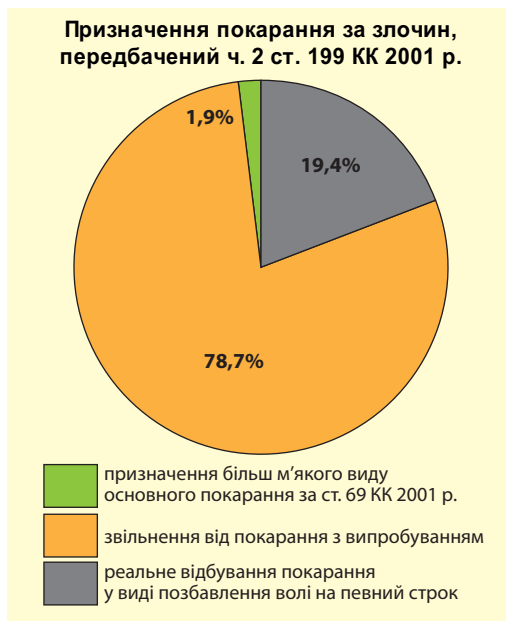
Досить схожа практика призначення покарання за ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. Найчисельнішими – 78,6 % від постановлених вироків засудженим суди звільняють від покарання на підставі ст. 75 КК 2001 р. та у відповідності зі ст. 76 КК 2001 р. з випробуванням. Встановлено, що у 19,4 % осіб, які вчинили злочин за ч. 2 ст. 199 КК 2001 р., було призначено реальне відбування позбавлення волі. Наведені показники дозволя-

ють стверджувати, що особи, які вчинили незаконні дії з підробленими грошовими знаками, у більшості випадків не потребують ізоляції від суспільства, заміни антигромадської установки на соціально схвалювані ціннісні орієнтації.

Не спостерігається різниці щодо визначення строків покарання за виготовлення підроблених грошових знаків у порівнянні зі збутом чи іншими незаконними діями.

Проведеним дослідженням було встановлено, що 23,3 % особам призначався покарання із застосуванням ст. 69 КК 2001 р., із них 1,9 % засудженим призначався більш м'який вид основного покарання у виді штрафу, арешту. Серед обставин, які пом'якшують покарання, найчастіше суд визнавав щире каяття, активне сприйняття розкриття злочину. Дуже часто підставами для пом'якшення вироку визнавалися позитивна характеристика засудженого, вчинення злочину вперше, наявність на утриманні неповнолітніх.

Наведені дані свідчать про те, що кримінальне законодавство у цій частині певною мірою не відповідає вимогам життя. Це може свідчити про те, що судова практика є не виправдано ліберальною або закон необґрунтовано суворий. Оскільки судова практика як безпосередній рецептор соціального впливу більш чутлива до потреб людини, було б доречним, щоб законодавча політика у сфері призначення покарання за цей злочин піддавалася необхідному коригуванню.

При розгляді кримінальних справ, передбачених ст. 199 КК 2001 р., переувідчилися, що здебільшого покарання призначалося: за ч. 1 ст. 199 – 3 роки позбавлення волі зі звільненням особи від відбування покарання з випробуванням у відповідності ст. 75, 76 КК 2001 р.; за ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. призначалося 5 р. позбавлення волі з застосуванням ст. 75, 76 КК 2001 р.

Слід брати до уваги, що 24, 6 % справ – це справи, у яких особи намагаються збути підроблені банкноти під виглядом справжніх, щоб відшкодувати собі завдані збитки в результаті отриманої підробки. Суд частіше всього застосовує до такої категорії осіб звільнення від кримінальної відповідальності з випробуванням.

При визначенні випробувального строку за злочин, передбачений ч. 1, 2 ст. 199 КК 2001 р., у яких призначалося покарання у порядку ст. 75 КК 2001 р., переважало визначення мінімального строку в 1 рік (53,4 %), випробувальний строк у 2 роки призначено для 30,9 % засуджених, 3 роки спостерігається у справах лише у 15,7%.

Узагальнивши судову практику призначення покарань за ст. 199 КК 2001 р., серед призначених покарань, не передбачених санкцією статті (у порядку ст. 69 КК 2001 р.), найбільш широкі за-

стосування набув штраф. Розмір вчиненого штрафу становить від 510-850 грн (тобто від 30 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян). Отже, при визначенні більш м'якого виду покарання суди визначають мінімальний розмір штрафу, що свідчить про заниження оцінки тяжкості вчиненого злочину (на відміну від оцінки, визначеної у санкції законодавцем). На наш погляд, штраф має призначатися не в мінімальних межах, встановлених ст. 53 КК 2001 р., звісно з урахуванням майнового стану особи, але наближено до максимально визначених розмірів.

Із вибірки судової практики розгляду цієї категорії справ штраф був призначений у максимальному розмірі за таких обставин: П. через скрутне становище фірми скористався інформацією знайомих і в місті К. придбав у невідомої особи 10000 підроблених польських злотих за 8000 справжніх злотих. П. ввіз їх в Україну з метою збуту завідомо підроблені 9900 польських злотих, 99 банкнот номіналом 100 злотих, обміняв у незнайомця 3000 злотих, за які придбав різний товар. Потім обміняв у незнайомої жінки 5000 злотих і був затриманий працівниками міліції [9].

Доцільним визнаємо передбачення штрафу в санкціях ч. 1 та ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. як додаткового покарання. Штраф є достатньо ефективним і дієвим заходом примусу як покарання, що обмежує право власності на певну суму грошових коштів. Встановлення штрафів за цей злочин має проявлятися як характерна риса для злочинів у сфері господарської діяльності.

Зважаючи на широке застосування для аналізованої категорії справ звільнення від покарання з випробуванням, надало б можливості призначати засудженим у порядку ст. 77 КК 2001 р.

штраф як додаткове покарання, у разі передбачення його санкцією ч. 1 та ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. Одночасно, зважаючи на практичну нереалізованість у кримінальному законі штрафу як додаткового покарання, доречними є наукові пропозиції про розширення напрямків застосування штрафу як додаткового покарання [10, с.11-12].

Аналіз вивчених справ доводить, що практика звільнення покарання з випробуванням застосовується судами за ст. 199 КК 2001 р. й у випадках вчинення засудженим тотожного злочину протягом випробувального терміну. Наприклад, 4 жовтня 2006 р., приблизно о 19 год. Ф., раніше судимий за ч. 2 ст. 199 КК України до 5 р. позбавлення волі із звільненням на підставі ст. 75 КК України з випробувальним строком 2 роки, незаконно придбав підроблену іноземну валюту – 100 доларів США, яку незаконно зберігав при собі з метою подальшого збуту. Прийшов до магазину, який належить СТ «Пасат», обміняв у продавця підроблену іноземну валюту та отримав кошти в сумі 500 грн. Суд призначив покарання, застосувавши ст. 69 КК України, у виді 4 років позбавлення волі. На підставі ст. 70 ч. 4 КК України остаточне покарання – 5 років позбавлення волі. У порядку ст. 75 КК України звільнено засудженого від відбуття призначеного покарання на випробувальний строк 3 роки [11].

З огляду на вивчену практику, можна стверджувати про обмеженість у санкції видів покарання, які альтернативні позбавленню волі. Проведене дослідження питань призначення покарання за ст. 199 КК 2001 р. доводить про доцільність висловленої позиції О. А. Шаповалової щодо доповнення санкції ч. 1 ст. 199 КК 2001 р. альтернативним видом основного покарання у виді обмеження волі [5, с. 34].

Отже, призначення покарання за злочин, передбачений ст. 79 КК 1960 р., переважно визначали у виді позбавлення волі до реального відбування. Практика призначення покарань за ст. 199 КК 2001 р. з кількістю справ, у яких звільняються особи від покарання з випробуванням, свідчить, що оцінка судом суспільної небезпечності конкретних

злочинів відрізняється від оцінки, встановленої законодавцем. Бажано було б доповнити у санкції ч. 1 ст. 199 КК 2001 р. вид покарання, що альтернативний позбавленню волі, наприклад, обмеження волі. Доцільно санкції ч. 1 та ч. 2 ст. 199 КК 2001 р. визначити як кумулятивні, передбачивши в них додатковий вид покарання у виді штрафу.

Література

1. *Сингаївська І. В.* Історико-правовий аналіз розвитку законодавства про відповідальність за фальшивомонетництво // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 4. – С. 123-125.
2. *Сингаївська І. В.* Кримінально-правова та кримінологічна характеристика фальшивомонетництва: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 254 с.
3. *Кашкаров О. О.* Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006. – 219 с.
4. *Марко С. І.* Кримінально-правова характеристика виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. – Львів, 2009 // <http://www.inter.criminology.org.ua>
5. *Шаповалова О. А.* Проблеми оптимізації кримінальних покарань за злочини у сфері господарської діяльності // Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності: наук.-практ. конф., (5–6 жовтня 2005 р.). – Х., 2006. – С. 33 – 34.
6. *Войціховський А. В.* Проблеми щодо вдосконалення покарання за фальшивомонетництво / А. В. Войціховський // Організація і управління в державних установах. – 2002. – № 3. – С. 117 – 118.
7. Архів Апеляційного суду Київської області. Справа № 1- 68/ 2001 р.
8. Архів міськрайонного суду м. Світловодська. Справа №1-46/2008 р.
9. Архів Любомльського районного суду Волинської області. Справа № 1-74/2008 р.
10. *Попрас В. О.* Штраф як вид покарання за кримінальним правом України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. / В. О. Попрас. – Х., 2008. – С. 11-12.
11. Архів Кагарлицького районного суду Київської області. Справа № 1-105/ 2007 р.